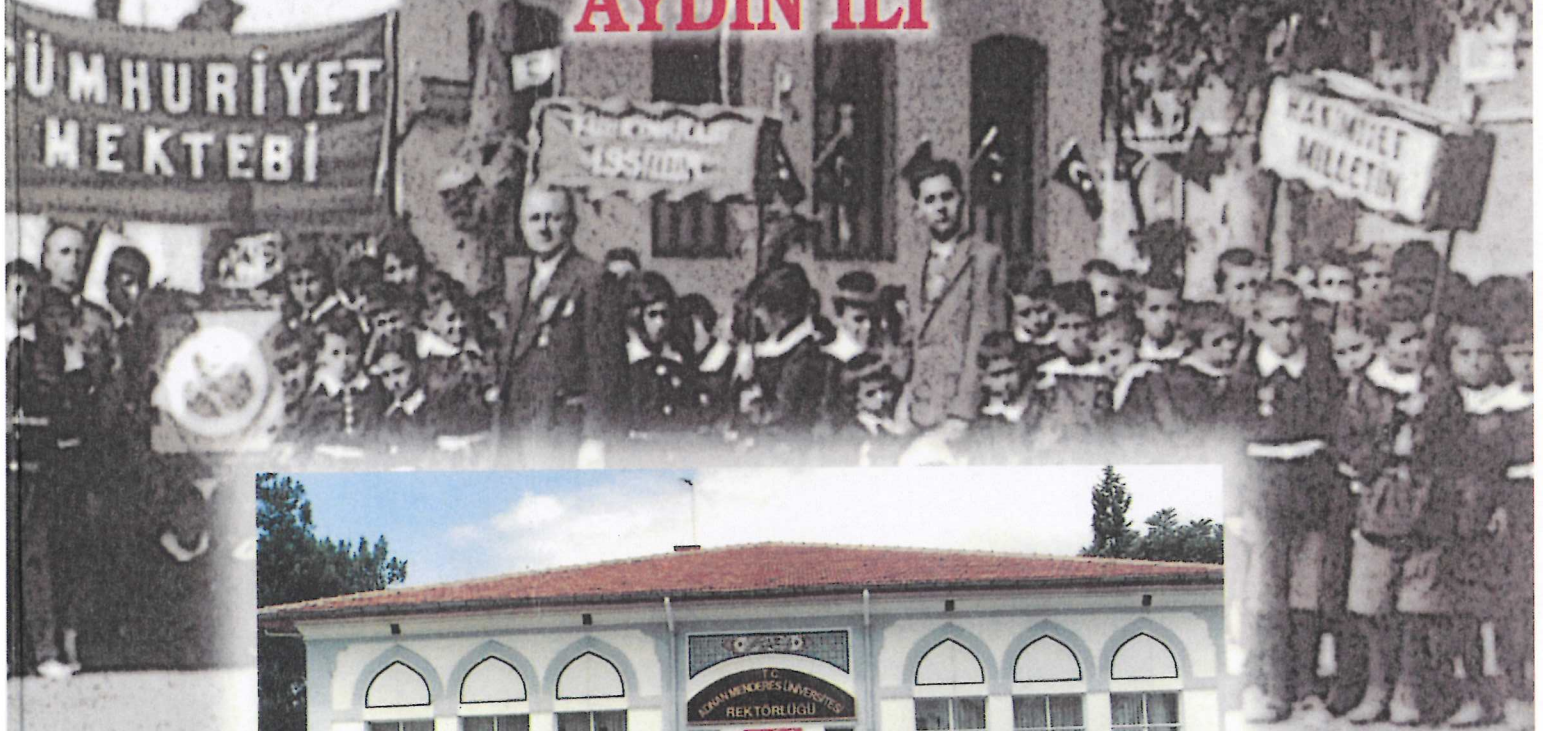

Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesi'ne

TÜRKİYE'DE MODERN EĞİTİMİN GELİŞİMİ VE AYDIN İLİ

ADİL ADNAN ÖZTÜRK

AYDIN VALİLİĞİ

İLKÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ

Cumhuriyetin 75. Yılı Kültür Eserleri Dizisi : 2

Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesine
TÜRKİYE'DE MODERN EĞİTİMİN GELİŞİMİ
VE
AYDIN İLİ

Araştırma - İnceleme : 2

Her Hakkı Mahfuzdur.
ISBN 975-585-057-0

Birinci Baskı
Haziran 1999, Aydın

Dizgi:

A. Adnan ÖZTÜRK - Tolga SERTER

Kapak Tasarım:

Özgen KARACA

A. Adnan ÖZTÜRK - Sedat ARSLAN

Baskı:

Başkar Ofset

R. Paşa Mah. 1 Sk. No. 24/A AYDIN

Tel: 0.256.225 16 65

sıkıntılar, savaş dışında kalmasına rağmen, savaş yıllarında halkın yaşam zorlukları çekmesi de yönetime tepkiye neden olmuştur. Savaş sonunda yönetici kadro, halkın; meclis içindeki muhalefetin ve dış baskıların altında kalmıştır.¹

Gün geçtikçe yığınların büyüyen toplumsal muhalefetin ardından bir anlamda yitirilen toplumsal dengenin yeniden kurulabilmesi için, iki yola başvuruldu. İlki varlık vergisiydi. İçerde ve dışarıda önemli tepkilere neden olmuş ticaret ve sanayi burjuvazisinin mevcut iktidara güvenini sarsmıştı. İkinci önemli adım Çiftçiyi Topraklandırma Kanunuydu. Bu yasa ile kırsal alanda büyük toprak sahipleri lehine bozulan dengenin yeniden kurulması amaçlanıyordu. Fakat sonuçta dönemin iktidarı karşısında büyük toprak sahiplerinin oluşturduğu amansız bir muhalefeti bulmakta gecikmedi.²

CHP iktidarına karşı demokratik çerçevede kalacak bir karşı durmanın bütün koşulları 1945 yılı sonunda hazırlanmıştı.

1)-DP'nin Doğuşu ve Diğer Partiler

DP'nin doğuşuna neden olacak muhalefet 1945 Mayıs'ında iyice su yüzüne çıkmıştır. 21 Mayıs'ta başlayan bütçe görüşmeleri mecliste etkin bir muhalefetin varlığını göstermiştir. 29 Mayıs'ta Başbakan Saraçoğlu'nun 7 aylık bütçesi için yapılan oylamada, 7 milletvekili karşı oy kullanırken, bunların arasında DP'nin dört kurucusu da yer almaktaydı.

DP, CHP Meclis Grubunda başlayan muhalefetle doğmuştur. Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun mecliste kabul edildiği günlerde CHP'li 4 milletvekili "*Dörtlü Takrir*" adıyla anılan önergelerini CHP Meclis Grubuna vermişlerdir.³ İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan, Kars Milletvekili Fuad Köprülü'nün imzalarını taşıyan bu önergede yasalardaki ve parti tüzüğündeki antidemokratik hükümlerin ayıklanması istenmektedir.⁴

¹ Cem Eroğul: *DP Tarihi ve İdeolojisi* Ankara: 1990.

² Tefik Çavdar, "Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, s.2063

³ İsmet Bozdağ: *DP ve Ötekiler*, İstanbul: 1975, ss.15-18.

Samet Ağaoğlu: *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri*, İstanbul:1972, ss.84-85. Muzaffer Sencer: *Türkiye' De Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*, İstanbul: 1971, ss.196-199

⁴ Metin için bkz.: Rıfık Salim Burçak : *Türkiye' de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, İstanbul: 1979, ss.241-244.

7 Haziran 1945 tarihinde verilen önerge CHP Meclis Grubunda 12 Haziran günü reddedilmiştir.¹ Bu tarihlerde Nuri Demirağ adında bir işadamı 18 Temmuz 1945'te "*Milli Kalkınma Partisi*"² adıyla bir parti kurmuş ve dönemin ilk muhalefet partisi olmuş ancak etkinlik sağlayamayarak 22 Mayıs 1958 de feshedilmiştir.³

Bu arada Bayar'ın yeni kuracağı partiye ilişkin ilk haberler basında yer alırken, 7 Ocak 1946' da DP resmen kuruluyordu.⁴ Parti Başkanlığına Celal Bayar seçilirken, DP'nin kuruluşu kamuoyunda ve başta İnönü olmak üzere bir kısım CHP'liler arasında olumlu karşılanmıştır.⁵

Hükümetin bazı yasalar çıkararak siyasal yaşamın liberalleşmesine yaptığı katkı, 1946 yılının ilk aylarından başlayarak ülkede 16 yeni partinin kurulması sağlamıştır.⁶

Bu tarihler içinde liberal eğilimlerin yanında Sol Muhalefette siyasal akımlar içinde kendini gösterme olanağı bulmuştur.⁷

2-DP'nin Örgütlenmesi

DP kuruluşunu tamamladıktan sonra mecliste varlığını hissettirmeye başlamış, bucak, ilçe ve il teşkilatlarını açmıştır. İlk örgütler Ankara, Aydın, Samsun merkezleri olmuş, bunları Burdur, Manisa, İzmir, İstanbul ve Bursa izlemiştir.⁸

Yeni partinin Halk Partisinden farklı bir programla ortaya çıkması halkın ilgisini yoğunlaştırdı. Nitekim, bunun sonucu olarak Belediye seçimleri

¹ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, (Der:İsmet Bozdağ) İstanbul: Tarihsiz, s. 34.

² Ercan Haytoğlu, *Milli Kalkınma Partisi ve Siyasi Hayatı*, DEÜ., ALİTE. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: 1990 s.45.

³ Erdoğan Teziç, *Siyasi Partiler*, İstanbul: 1976, ss.253-255.

⁴ L. Mükerrrem Sarol, *Bilinmeyen Menderes*, İstanbul: Cilt: 1. 1983, s.179 Partinin ismi için tartışmalar bkz.: "Refik Şevket İnce'nin Günlüğü", *Milliyet*, 1 Kasım 1982.

⁵ Asım Us: *Hatıra Notları (1930-1950)*, İstanbul: 1996, s.669.

⁶ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye Siyasi partiler*, İstanbul:1952, ss. 693-711, Jacob Landau: *Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar*, (Çev: Erdinç Baykal) Ankara: 1979, ss. 167-174.

⁷ 1945-1950 yıllarında kurulan Sol partiler için bkz; Naki Cevat Akkerman: *Demokrasi ve Türkiye' de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar*, Ankara: 1950, ss. 44-63, Tarık Zafer Tunaya: A.g.e. , ss.693-744.; Sabiha Sertel, *Bir Roman Gibi*, İstanbul, 1969, ss. 354-355.

⁸ Mahmut Galoğlu, *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)* İstanbul: 1982, s.41.